

Perusopetuksen yleisten tavoitteiden ja tuntijaon työryhmälle

Asia: Kannanotto elämänkatsomustiedon valinnaisuudesta

Liitteet: Elämänkatsomustieto - Tietopaketti esi- ja alakoululaisen vanhemmille. Esite on vapaasti ladattavissa osoitteessa: <http://www.et-opetus.fi/et/esittelymateriaalit>

Elämänkatsomustiedon opetuksen nykyinen tilanne

Nykyisen lainsäädännön mukaan elämänkatsomustieto on uskontokuntiin kuulumattomien oletusarvoinen katsomusaine. Opetuksen järjestäjän tulisi sijoittaa uskontokuntiin kuulumattomat elämänkatsomustiedon opetukseen. Uskontokuntiin kuulumattomilla on kuitenkin oikeus valita enemmistön uskonto omaksi katsomusaineekseen, mutta tällöin vanhempien on erikseen ilmoitettava asiasta opetuksen järjestäjälle. Evankelis-luterilaiseen kirkkoon (enemmistön uskonto) kuuluvilla ei ole oikeutta osallistua elämänkatsomustiedon opetukseen, ainoastaan vähemmistöuskontojen oppilaat voivat valita elämänkatsomustiedon, mikäli heidän omaa uskontoa ei opeteta.

Ennen vuotta 2003 uskontokuntiin kuulumattomien piti erikseen anoa vapautusta uskonnon opetuksesta, minkä jälkeen vasta oli mahdollista päästä elämänkatsomustiedon opetukseen.

Esiopetuksessa valinta uskontokasvatuksen ja elämänkatsomustietokasvatuksen välillä on nykyään täysin vapaata, samoin aikuislukioissa uskontokuntiin kuuluvat voivat opiskella halutessaan elämänkatsomustietoa.

Huolimatta siitä, että elämänkatsomustiedon oppilasmäärät ovat kasvaneet oppiaineen koko olemassaolon ajan, ovat oppilasmäärät valtakunnallisesti edelleenkin pienet. Vain hieman alle 3% kaikista peruskoulun oppilaista opiskelee elämänkatsomustietoa. Toisaalta Helsingissä on jo kouluja, joissa yli neljäsosa oppilaista opiskelee elämänkatsomustietoa. Uskontokuntiin kuulumattomia koululaisia on tällä hetkellä arviolta n. 10-15% kaikista peruskoulun oppilaista. Yhteiskunnan maallistumisen myötä elämänkatsomustiedon opetukseen oikeutettujen oppilaiden määrä tulee varmasti kasvamaan tulevaisuudessa. Tämä arvio perustuu kastettujen osuuteen syntyneistä. Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kastettujen osuus oli noin 87.1% vuonna 2002 syntyneistä ja vuonna 2009 enää 80.7%.

Syitä elämänkatsomustiedon pieniin oppilasmääriin löytyy useita. Oppiaineesta tiedotetaan huonosti ja jotkut kunnat noudattavat vanhaa lakia ja vaativat vanhemmilta ilmoituksen elämänkatsomustietoon pääsemiseksi. Niin sanottu "kolmen oppilaan sääntö" tulkitaan koulukohtaiseksi eikä kuntakohtaiseksi. Opetusviranomaisten asenteet uskontokuntiin kuulumattomia kohtaan voivat olla syrjiviä ja opetusjärjestelyt voivat olla huonot (hyppytunnit, vaihtuvat opettajat, opetus eri kouluilla). Lisäksi koulun aloittavat oppilaat kokevat erottelun eri ryhmiin oppilaiden vanhempien kulttuuritaustan perusteella syrjivänä ja valitsevat herkästi uskonnon, jotta eivät eroaisi joukosta.

Ongelmia aiheuttavat myös uskonnolliset päivänavaukset ja koulun muut uskonnolliset tilaisuudet. Koulun järjestäessä yhden uskontokunnan tilaisuuksia on ryhmäpaineen takia niistä poisjättäytyminen erittäin vaikeaa. Oikeus olla osallistumatta uskonnon harjoittamiseen ei toteudu.

Mahdollisuuksia elämänkatsomustiedon aseman parantamiseksi

Elämänkatsomustiedon opetussisällöt ja opetusmenetelmät ovat poikkeuksellisen onnistuneita kansainvälisestikin mitaten. Elämänkatsomustieto yhdistää mm. monialaisesti eettistä pohdintaa, lasten ajattelutaitojen kehittämistä, erilaisiin katsomuksiin tutustumista sekä kansalaistaitoja tukevaa demokratiakasvatusta.

Elämäkatsomustieto sopisi peruskoulun oppiaineena kaikille koululaisille. Liitteenä olevassa elämäkatsomustiedon esitteessä käydään läpi elämäkatsomustiedon luokkien 1-5 opetussuunnitelman sisältöä.

Elämäkatsomustiedon valinnan tekeminen täysin vapaaksi

Nykyisen lainsäädännön keskeinen epäkohta on elämäkatsomustiedon opetukseen pääsemisen estäminen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvilta peruskoululaisilta. Ainoastaan erottamalla oppilas kirkosta tai eroamalla itse vanhempien luvalla on mahdollista päästä elämäkatsomustiedon opetukseen. Elämäkatsomustiedon tekeminen vapaasti valittavaksi kaikille koululaisille lisäisi rekisteröityihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien valinnanvapautta. Näin vanhemmat voisivat itse määrittää, mikä on kodin tosiasiallinen katsomusperinne. Tämä valinnanvapaus on jo aikuisluokiossa sekä esiopetuksessa.

Elämäkatsomustiedon avaamisella uskontokuntiin kuuluville saavutettaisiin muitakin etuja. Koulujen ja opetusviranomaisten ei tarvitsisi enää käsitellä arkaluontoisia tietoja liittyen lasten jäsenyyteen eri uskontokunnissa. Viranomaisten mahdollisuus vältellä elämäkatsomustiedon opetuksen aloittamista ei enää onnistuisi, vaan vanhemmat saisivat tehdä valintansa ilman ulkoista painetta. Oppilasmäärien kasvun myötä elämäkatsomustiedon opetusmateriaalit sekä opetusjärjestelyt tulisivat paranemaan.

Koulunkäynnin aloittaminen on aina merkittävä kokemus pienelle lapselle. Erityisesti niissä kouluissa, joissa on vain muutamia elämäkatsomustiedon oppilaita, lasten erottelu eri ryhmiin on kasvatuksellisesti perustelematonta. Elämäkatsomustiedon oppilasmäärien kasvun myötä enemmistön uskonnon ja elämäkatsomustiedon ryhmäkokojen epäsymmetrisyys vähenisi.

Valinta katsomusaineen välillä voitaisiin tehdä samaan aikaan ja tapaan kuin tehdään kielivalintoja kolmannella luokalla.

Yksi katsomusaine - elämäkatsomustieto

Mikäli tuntijakotyöryhmä päätyy yhteisen katsomusaineen järjestämiseen peruskoulussa, tulisi tulevan katsomusaineen pohjautua elämäkatsomustietoon. Uskontotieto-niminen oppiaine johtaisi helposti siihen, että enemmistön uskonto määrittäisi liikaa oppiaineen sisältöä. Elämäkatsomustieto (tai katsomustieto tai etiikka ja filosofia) oppiaineen nimenä takaisi paremmin sen, että opetuksessa käytäisiin läpi eettisiä asioita sekä erilaisia katsomuksia monipuolisesti ja tietopohjaisesti.

Yhteisen katsomusaineen tarvetta perustellaan usein tarpeella saada kouluihin oppiaine, jossa käsiteltäisiin kulttuuri-, katsomus-, etiikka-, ja uskontosisältöisiä asioita yhdessä koko luokan kanssa. Uskonto/uskontotieto on kuitenkin näistä käsitteistä kaikkein kapein.

Erillisten katsomusaineiden opetuksen lopettaminen

Katsomusaineiden opetuksen lopettaminen olisi myös mahdollista. Tällöin elämäkatsomustiedon keskeiset opetussisällöt tulisi integroida muiden oppiaineiden opetukseen (erityisesti äidinkieleen, historiaan ja yhteiskuntaoppiin sekä ympäristö- ja luonnontietoon).

Timo T. Poranen